

HISTORISK TIDSKRIFT
(Sweden)

124:2 • 2004

Konsumenten, producenten, medborgaren och staten – några konsumentpolitiska perspektiv på efterkrigstiden i Sverige och USA

Av Anna Eriksson-Treter & Hanna Hodacs

Man behöver perspektiv och teman för att organisera historien och historieskrivningen. I denna artikel diskuterar vi två nyutkomna verk som båda behandlar 1900-talets nordamerikanska utveckling i ett konsumtionspolitiskt perspektiv. Fokus ligger på de politiska processerna, förbundet av konsument- och medborgarideal och på relationen mellan stat, näringsliv och konsumentrörelser. Mot den bakgrunden diskuterar vi även hur den svenska efterkrigshistorien skulle kunna skrivas på ett liknande sätt. Liksom Katarina Friberg i sitt bidrag till detta nummer av *Historisk tidskrift* påpekar, tror vi att ett konsumtionspolitiskt perspektiv kan ge nycklar till förståelsen av dagens samhälle, nya infallsvinklar på förlopp och orsakssamband. Några av våra idéer om hur man skulle kunna gå tillväga i relation till den svenska efterkrigsperioden diskuteras i denna artikel.¹

1. Artikelförfattarna arbetar för närvarande med att förbereda ett forskningsprojekt om den svenska efterkrigstidens konsumtionspolitik.

Fil dr Anna Eriksson-Treter, f 1972, disputerade 2002 med avhandlingen *Anspraak och argumentation. En studie av användning och uttolkning av lag vid naturresurskonflikter i nordvästra Hälsingland, ca 1830–1870*, vilken behandlar rättsliga strategier och förhållandet mellan lag och praxis under tiden för skogsindustrins genombrott i mellersta Norrlands inland.

E-post: anna.eriksson-treter@bredband.net

Fil dr Hanna Hodacs, f 1971, disputerade 2003 med avhandlingen *Converging World Views – the European Expansion and Early Nineteenth Century Anglo-Swedish Contacts*, och är nu verksam vid Historiska institutionen, Uppsala universitet, inom det av Vetenskapsrådet finansierade projektet "Att lära och lära ut i vetenskapens tjänst – en studie av Linné och hans lärjungar".

Adress: Historiska institutionen, S:t Larsgatan 2, 753 10 Uppsala

E-post: hanna.hodacs@hist.uu.se

USA:s efterkrigstid sedd i ett konsumtionspolitiskt perspektiv

Det kanske viktigaste amerikanska verket om relationen mellan konsumtion och politik är Lizabeth Cohens nyligen utkomna och mycket uppmärksammade bok *A Consumers' Republic. The Politics of Massconsumption in Postwar America*.² Cohen är förmodligen den som gått längst i försöken att förstå den sociala, ekonomiska och politiska utvecklingen under 1900-talet med utgångspunkt i konsumtionspolitikens utformning och följder. Att fokusera masskonsumtionssamhällets politiska grunder och prioriteringar blir hos Cohen ett sätt att hitta nya ingångar till samtidshistorien. I boken spåras rötterna till vissa framträdande drag i dagens amerikanska samhälle – som till exempel den starka bostadssegregeringen och den moderna politikens former och tilltal – i den väg konsumtionspolitiken tagit under 1900-talet. Den centrala tes som Cohen driver är att masskonsumtionssamhällets politik för ökad levnadsstandard och en bättre tillvaro för alla också kom att reproducera segregationen mellan olika grupper inom befolkningen utifrån klass, etnicitet och kön. Att stora grupper kommit att stängas ute från konsumtionssamhället har, menar Cohen, varit en oavsiktlig effekt av den tillväxtorienterade och konsumtionsinriktade politik som förts i USA sedan andra världskrigets slut.

Men Cohen pekar också på en annan viktig sida av masskonsumtionssamhällets framväxt i USA, nämligen en ökande *politisering* av konsumentskapet, en utveckling som medfört att konsumentens roll, rättigheter och skyldigheter kommit att smälta samman med medborgarens, och vice versa. Cohen menar att medborgaren och konsumenten ofta framställs som antiteser, medan de under historiens gång i själva verket utgjort skiftande och stundtals överlappande kategorier. Cohen utkristalliserar fyra olika typer av konsumentideal som dominerat under olika perioder av 1900-talet. Hon betonar dock att även dessa är att betrakta som glidande kategorier snarare än som isolerade idealtyper. Den första typen är politiskt medveten och använder sin köpkraft – sin konsumentmakt – för att utöva politisk påtryckning, exempelvis i syfte att uppnå medborgerliga rättigheter eller att korrigera marknaden. Denna så kallade *citizen consumer*, eller medborgar-konsument, har spelat en central roll dels under "den progressiva eran" vid 1900-talets början, dels under 1930-talsdepressionen och New Deal-epoken.³ Från

2. Lizabeth Cohen, *A Consumers' Republic. The Politics of Massconsumption in Postwar America*, New York 2003.

3. Liknande ideal återkom även under 1960- och 1970-talen, i samband med den växande kritiken av det kapitalistiska systemet.

1930-talets slut växte dock ett rivaliserande konsumentideal fram i kölvattnet av den keynesianska revolutionen, som bottnade i en syn på konsumtionen som det enskilt viktigaste medlet mot ekonomisk stagnation. Detta konsumentideal kallar Cohen *purchaser consumer*. Strax efter kriget politiserades *the purchaser consumer* genom att konsumtionen, till följd av dess samhällsekonomiska förtjänster, upphöjdes till en dygd, en medborgerlig plikt. Därmed föddes *the purchaser as citizen*. För statens vidkommande innebar detta att ett av dess viktigaste åtagande gentemot medborgarna blev ett ökat välbefinnande för alla. I gengäld var det, enligt det samhälleliga kontrakt som bar upp *the Consumers' Republic*, varje amerikansk medborgares skyldighet att spendera sina pengar. Att ha en hög konsumtionsnivå blev därmed ett av de viktigaste kriterierna för att vara en god medborgare. Cohen menar att denna politik understödde ett individualiserat konsumentideal som ledde fram till det sena 1900-talets nyttomaximerande, självcentrerade och apolitiska konsument. Idag dominerar enligt Cohen en konsumenttyp, *the consumer/citizen/taxpayer/voter*, för vilken marknadstransaktioner och politiska löften och beslut tjänar samma syften och bedöms utifrån samma kriterier, det vill säga hur väl de kan förväntas motsvara och uppfylla de egna materiella behoven och intressena.

Cohens analys handlar alltså i lika hög utsträckning om medborgarskap som om konsumentskap, eller snarare om förhållandet mellan dessa båda kategorier. Detta förhållande undersöks kronologiskt och med utgångspunkt i olika företeelser såsom bojkotter, ransoneringssystem, etablerandet av förorter och köpcentrum samt riktad reklam. Fokus är på hur dessa tillsammans verkat i riktning mot det segregerade amerikanska masskonsumtionssamhället av idag. Det är viktigt att framhålla att denna utveckling inte, enligt Cohen, bygger på någon medveten, sammanhållen politisk strategi, utan att en mångfald av politiska åtgärder, regler och lagar samverkat till detta – i själva verket oavsiktliga – utfall. Cohen analyserar till exempel hur lagar och rättspraxis verkat i en mängd olika sammanhang och finner att det juridisk-politiska systemet underbygger den segregerade konsumtionen. Detta framträder särskilt tydligt i fråga om konsumtionen av boende. "Zoning" var till exempel en grundpelare i amerikansk lag som gav husägare långtgående rätt att detaljstyra stadsplaneringen, vilket möjliggjorde att mindre bemedlade grupper effektivt kunde utestängas. På ett liknande sätt bidrog de federala *mortgage guarantee agencies* till bostadssegregationen genom att favorisera helvita medelklassförorter. En nedåtgående spiral skapades därmed genom

att privata låneinstitut drog sig för att finansiera byggen i och förbättringar av icke-vita områden.

Den starka koppling mellan det politiska systemet och den form och den riktning som masskonsumtionssamhället tagit i USA under de senaste 50 åren som Cohen påvisar, framhålls också av Marion Nestle i boken *Food Politics. How the Food Industry Influences Nutrition and Health*.⁴ Ansvar för den alarmerande amerikanska ohälsan lägger Nestle på det ekonomiska systemet, vars aktörer tvingas försöka erövra ständigt ökade andelar av en allt trängre marknad, och det på tjänster och gentjänster baserade politiska systemet, som inte förmår korrigera de missförhållanden som det ekonomiska systemet skapar. Utgångspunkten för Nestles analys är att amerikanernas (skeva) livsmedelskonsumtion är resultatet av en ständigt pågående kamp om vem – näringslivet, konsumenternas företrädare eller vetenskapssamhället – som skall definiera vad som är nyttigt och bra att äta. I knutpunkten mellan dessa återfinns staten, som genom att prioritera mellan företagets och allmänhetens, det vill säga konsumenternas, intressen är den aktör som ytterst påverkar livsmedelskonsumtionen. De olika intressegruppernas relativa styrkepositioner har växlat under loppet av 1900-talet, med tiden efter andra världskriget och fram till 1960-talet som en viktig brytpunkt. Under 1900-talets första årtionden överskuggade kampen mot svält och undernäring till följd av utbredd fattigdom, nöd och depression, alla andra politiska prioriteringar. Industrins, vetenskapssamhällets, statens och folkörelsernas gemensamma mål var att öka befolkningens totala livsmedelskonsumtion, för att på så sätt öka det sammantagna intaget av kalorier. Men i takt med att tillgången på livsmedel ökade och spreds till bredare folklager, blev det uppenbart att konsumenterna behövde någon sorts vägledning över hur de skulle prioritera mellan olika sorters födoämnen för att få till stånd en sammansatt och välbalanserad diet.

Den myndighet som ansvarade för att allmänhetens intressen tillvaratogs i jordbruks- och livsmedelsfrågor – USDA (*US Department of Agriculture*) – var samma myndighet som hade till uppgift att bevaka livsmedelsproducenternas intressen. Så länge konsumenters och producenters intressen sammanföll i en strävan att producera och konsumera mer mat, förorsakade USDA:s dubbla uppdrag inte några problem. Men när myndigheten fick i uppdrag att utarbeta rekommendationer för hur mycket det är önskvärt att

4. Marion Nestle, *Food Politics. How the Food Industry Influences Nutrition and Health*, Berkeley & Los Angeles 2002.

äta av olika livsmedel, kolliderade konsument- och producentintressena. Företrädare för livsmedelsindustrins olika delar kunde naturligt nog inte acceptera några som helst rekommendationer med budskapet att konsumenten borde äta mindre av just deras livsmedel. Nestle analyserar en långdragen strid mellan USDA och olika representanter för livsmedelsindustrin angående utformningen av en kostpyramid eller en kostcirkel. Livsmedelsindustrin blockerade utfärdandet av en offentlig rekommendation i många år och utövade dessutom ett mycket starkt inflytande på den slutliga utformningen. Att detta var möjligt beror, enligt Nestle, på den starka ställning som livsmedelsproducenternas intresseorganisationer hade – och alltjämt har – hos berörda myndigheter och i kongressen. Detta i sin tur hänger samman med den, historiskt betingade, centrala roll som lobbying spelar i amerikansk politik. Nestles definition av lobbying spänner över alla tänkbara lagliga försök att påverka politiska beslut, från gåvor och donationer till korsrekrytering mellan intresseorganisationer och politiska organ. Det senare fenomenet, allmänt känt som *the Revolving Door*, visar sig vara ett framträdande drag hos den livsmedelsrelaterade arbetsmarknaden. Att tidigare lobbyister för producenter och företag värvas till höga poster i den politiska sfären kan, hävdar Nestle, innebära ett demokratiproblem. Hon pekar på den uppenbara risken att före detta lobbyister visar solidaritet med sina tidigare uppdragsgivare, på bekostnad av andra intressenter. En avdelningschef inom USDA fick till exempel se flera av sina ställningstaganden i frågor relaterade till köttindustrin ifrågasatta, som en följd av hennes tidigare post som ordförande i *National Cattlemen's Association*. Att den privata sektorn rekryterar politiker och politiska tjänstemän kan också, enligt Nestle, innebära en fara för den demokratiska ordningen, genom att dessa kan använda sig av – och missbruka – sina kunskaper om, och kanaler till, den beslutsfattande sfären.

I sin bok ger Nestle en stringent analys av de politiska och ekonomiska mekanismerna bakom den amerikanska ohälsan. Kapitel för kapitel undersöks olika arenor där kampen om kostråden förs; vid sidan av den politiska sfären arbetar livsmedelsindustrin nämligen på flera olika fronter och med olika metoder.⁵ Hur framgångsrikt detta arbete är, avgörs till stor del av de politiska organens prioriteringar, på federal såväl som på delstatlig nivå. Men

5. På den juridiska arenan kan producenter och distributörer tack vare en mycket generös förtalslagstiftning underminera olika former av kritik mot den egna verksamheten. En annan metod, som syftar till att vinna vetenskaplig legitimitet, är att anställa forskare eller att stödja forskning som gagnar den egna saken.

liksom i Cohens analys bygger den utveckling som Nestle tecknar inte på någon medveten och sammanhållen konsumtionspolitisk strategi, utan på ett dynamiskt och kontinuerligt växelspel mellan producenter, medborgare/konsumenter och statsapparaten. Sammantagna ger Cohens och Nestles studier en förståelse av hur komplexa de processer som lagt grunden till masskonsumtionens USA är.

Konsumtionspolitiska perspektiv på den svenska utvecklingen

På vilket sätt kan Cohens och Nestles studier av den amerikanska utvecklingen vara behjälpliga i en analys av den svenska historien? Riktas fokus mot den svenska efterkrigsperioden kan, vill vi hävda, dessa författares analyser av konsumtionsideal och organisationsformer tjäna som viktiga utgångspunkter.

I en internationell jämförelse är den svenska utvecklingen säregen. I de flesta västländer har konsumentpolitiska frågor framförallt initierats och drivits av frivilligrörelser.⁶ I Sverige tog staten vid andra världskrigets slut över stora delar av konsumentarbetet, bland annat genom att inkorporera Hemmens forskningsinstitut, vilket tidigare varit ett samarbetsorgan finansierat av staten, näringslivet och folkrörelserna. Andra myndigheter som såg dagens ljus på 1950-talet var Varudeklarationsnämnden, Statens institut för konsumentfrågor och Statens konsumentråd. Här samlade staten representanter för folkrörelserna och olika producenter. Detta arbete hade flera syften. Å ena sidan gick det ut på att etablera olika produktstandarder och å andra sidan syftade det till att uppfostra medborgarna i konsumtionens konst. Efter 1973 fortsatte arbetet inom ramarna för det då etablerade Konsumentverket.

Som Peder Aléx har visat var detta arbete under efterkrigstiden i stor utsträckning styrt av samtidens ideal – folkhemmet.⁷ Aléx visar hur hushållet utgjorde navet i den expanderande välfärdsstatens konsumtionspolitik, inte minst kvinnan/husmodern skulle uppfostras till att vara en rationell konsument.⁸ Sparsamhet i kombination med explicita föreställningar om vad kon-

6. För en jämförelse av europeiska och nordamerikanska konsumentorganisationer, se Matthew Hilton, "Models of Consumer-political Action in the Twentieth Century: Rights, Duties and Justice", under utgivning.

7. Peder Aléx, "Konsumera Rätt. Om ett svenskt medborgarideal", *Tvårsnitt* 2001:3; Peder Aléx, *Konsumera rätt – ett svenskt ideal. Behov, hushållning och konsumtion*, Lund 2003.

8. Hänvisningar till rationalitet var sedan tidigare ett viktigt inslag i marknadsföringen av varor och tjänster. Så framställdes t ex redan på 1910-talet ett besök på varuhuset NK som det mest rationella alternativet för "den moderna tidens brådsnande människor". Samtidigt skulle ett besök på NK stimulera fantasin och uppmuntra till dagdrömeri. Dekoren och miljön spelade därför på det sinnliga och flärd-

sumenten/medborgaren behövde styrde politiken. Såväl folkkupplingsprojektet som arbetet gentemot producenterna präglades av samförståndsanda.

Med hjälp av Aléx studier och inspirerad av Cohens analyskategorier skulle man kunna säga att den svenska konsumtionspolitiken förutsatte en utbildad konsument med förutsägbara behov. I jämförelse med den amerikanska *citizen consumer*, hemmahörande i olika gräsrotsrörelser, framstår den svenska efterkrigstidens idealtypiska konsument som politiskt sett relativt initiativlös. Konsumtionsbeteenden verkar inte ha förknippats med drivandet av olika sakfrågor. Det var först och främst ett konkret sätt att materiellt realisera folkhemmet. Från statsmaktens sida kunde dock konsumtion ses som ett medel att uppnå andra mål. Utbildade konsumenters köpbeteenden skulle, hoppades man, driva fram en rationalisering av produktionsleden med prissänkningar som följd. Till skillnad från den urskillningslöst konsumerande amerikanen, *the purchaser as citizen*, vars beteende också skulle gynna den egna ekonomin, förutsattes dock den svenska konsumenten handla selektivt och i enlighet med de behov folkhemmet föreskrev.

Nestles studie av hur enskilda producenter och sammanslutningar av sådana på olika sätt påverkar det statliga agerandet inom livsmedelsektorn i USA väcker också frågor om graden av inflytande från producenthåll i Sverige. Hur gick egentligen jämkandet av intressen till inom ovan nämnda statliga organ och fungerade folkhemsidealet som en gemensam ideologisk ram för alla aktörer? Hur välrepresenterade överlag var producent- och konsumentintressen i de statliga organ som tog det övergripande ansvaret? Hur såg kontakterna mellan tjänstemän, företrädare för intresseorganisationer och politiker ut?

Mot bakgrund av ovan beskrivna forskning finns det anledning att tro att en konsumtionspolitisk studie av efterkrigstiden, med komparativa utblickar mot utvecklingen i övriga västvärlden, skulle kunna kasta nytt ljus på den svenska historien. Ett sådant projekt skulle bli mer intressant ju längre fram det utsträcktes i tiden. Mot bakgrund av vad vi vet om folkhemsepokens konsumtionspolitik framstår de efterföljande decennierna; 1970-talet med sin oljekris, 1980- och 1990-talen präglade av bankavregleringar, lågkonjunkturer och IT-yrå, som synnerligen intressanta att inkludera i en studie. Hur har de senaste årens ryckiga konjunkturer präglat de konsumtionspolitiska

fulla. Se Orsi Husz, "Ett nytt sätt att handla. Konsumtionskultur i det tidiga 1900-talets varuhus", i Peder Aléx & Johan Söderberg (red), *Förbudna Njutningar. Spår från konsumtionskulturens historia i Sverige*, Stockholm 2001, s 72.

idealen? Även om folkhemmets samförståndsanda vid ett närmare påseende skulle visa sig vara mer eller mindre skenbar, står den ändå i stark kontrast till dagens hårdnande klimat på marknaden och de allt mer accentuerade intressekonflikterna mellan medborgare/konsument, lagstiftare och producent på olika nivåer. I takt med att den keynesianska synen på konsumtionen som ekonomins viktigaste smörjmedel överges, äventyras uppfattningen att konsumenternas intressen sammanfaller med det allmänna intresset. Den europeiska jordbrukspolitiken är ett av de kanske tydligaste exemplen på att konsumenternas intressen och den kollektiva köpkraften får stå tillbaka för producentintressena. För de svenska konsumenterna, producenterna och distributörerna har EU-inträdet inte endast inneburit att de befinner sig i ett nytt konsumtionspolitiskt sammanhang. De måste också förhålla sig till nya allianser och nya lojaliteter. Nestles studie aktualiserar frågan hur det utbredda bruket av lobbying på Europainivå påverkar villkoren för producenter och konsumenter i Sverige, liksom konsumtionsmönstren och konsumtionsidealen.

Ett annat knippe frågor som de senaste 30 årens utveckling väcker rör hur konsumtionspolitiska ideal formas i ett samhälle som blivit mycket mer heterogent – såväl politiskt som kulturellt och religiöst. Vilka ideal skapar det post-folkhemiska samhället, där idealfamiljen och standardhushållen inte längre är någon realitet? Här kan Cohens studie, som belyser hur till exempel kreditsystem och bostadspolitik reproducerade segregeringen mellan vita och svarta i USA, tjäna som förebild för en analys av vilka konsekvenser den svenska konsument- och konsumtionspolitiken har haft för olika grupper. Exempelvis har en studie från 1970-talet av sydeuropeiska invandrades köp av kapitalvaror visat att de ofta valt kända men också onödigt dyra märken. Detta skulle enligt studien bero på svårigheter att tillgodogöra sig den existerande konsumentupplysningen.⁹ Konsumentens villkor och effekterna av politiken och uttolkningen av lagstiftningen för olika grupper, kan ge ett viktigt bidrag till förståelsen av det svenska efterkrigssamhället.

Inspirerande är även sättet på vilket Cohen knyter samman olika perioder, samtidigt som hon visar hur makt och värderingar förskjuts över tid. För svensk del skulle ett motsvarande perspektiv – med dess tydliga nutidsorientering – skapa en välbehövlig historiografisk brygga mellan den länge idealiserade folkhemsepoken och dagens samhälle.

9. Paul Conlon, *Invandrades problem vid köp av kapitalvaror*, Lund 1977.

Om det finns någon svaghet i Cohens analys så är det att den förbiser den kritiska diskussion kring globaliseringens effekter, och speciellt då de transnationella företagens verksamhet, som under slutet av 1990-talet initierades av författare som Naomi Klein med boken *No Logo*.¹⁰ Denna diskussion borde rimligen ha påverkat synen på konsumtion och medborgarskap i USA.

För svensk del har EU-inträdet utan tvekan avsatt sina spår på konsumtionspolitikens utformning och effekt. Tar man utgångspunkt i organisatoriska förändringar är det värt att notera hur det även i Sverige har bildats organisationer fristående från staten. "Sveriges konsumenter i samverkan" och "Sveriges konsumentråd" är två paraplyorganisationer grundade på 1990-talet som i sin tur representerar en mängd intresseorganisationer. Båda jobbar på EU-nivå och i en vidare internationell kontext där globaliseringsfrågor står högt på agendan. Man kan säga att de organisatoriska förändringarna också motsvaras av ideologiska förändringar. Frågor initierade i globaliseringsdebatten, såsom arbetsrättsliga förhållanden i Asiens sweat-shops och miljöfrågor, hamnar på så sätt i samma kategori som mer traditionella frågor om svenska konsumenters rättigheter. Relationen mellan den nationella och internationella konsumentpolitiken är dock inte okomplicerad. Det finns en mängd latent spänningar mellan till exempel å ena sidan ambitionen att verka för en ökad tillgänglighet av billiga varor för den svenska konsumenten och å andra sidan den asiatiske arbetarens rättigheter eller massproduktionsens miljökonsekvenser globalt.

En studie av ovannämnda organisationers verksamhet och hur de utvecklas – vem som i olika faser har haft makt över hur konsumtionspolitiken definierats och genomförts; vem som representerar vem nationellt och internationellt – skulle ge möjlighet att belysa dessa spänningar. Därtill skulle en ansats som omfattar både den nationella och den internationella utvecklingen kunna bidra till att problematisera vår historiografiska tradition, där nationalstaten ofta är den dominerande analysramen.

10. I den utsträckning Klein kritiserar specifika amerikanska förhållanden, kan hon sägas tillhöra vad som med Cohens terminologi skulle kallas "en fjärde väg av politiserat konsumentenskap" på den nordamerikanska kontinenten. Vid sidan av de multinationella företagens exploatering av arbetskraft i tredje världen, som ytterst bottnar i det västerländska konsumtionssamhällets opphörliga efterfråga på billiga varor, uppmärksammas i allt högre utsträckning även den växande konsumtionen av tjänster. Ett exempel på detta utgör journalisten Barbara Ehrenreichs studie av villkoren för låglönelad arbetskraft inom just tjänstesektorn i USA, i boken *Nickel and Dimed*, New York 2002. Diskussionen av tjänsteproduktionens villkor fördjupas också i den nyligen utkomna *Global Woman. Nannies, Maids, and Sex Workers in the New Economy*, New York & London 2003, av Barbara Ehrenreich som behandlar den invandrade tjänste-arbetskraften i USA i ett postkolonialt perspektiv.

Summary: The Consumer, the Producer, the Citizen and the State – some Perspectives on the Politics of Consumption in Post-War Sweden and the United States

This article is concerned with the politics of consumption – in particular, the roles played by citizens (as consumers), the state, and producers, and how these have come to shape society in the 20th century. Influenced by two recently published North American studies, we highlight hitherto unexplored aspects of the Swedish post-war period. Our focus is on how civil and political processes helped to shape ideals and practices of consumer behaviour and how, in turn, these shape social and economic relations. We believe that such a perspective can enhance our understanding of the way power relations and values change, and can bridge the gap between the history of the Swedish *Folkhem* (i.e. the vision of an ideal home for all citizens) and contemporary history.

The article has two parts. In the first we discuss two recent studies, *A Consumers' Republic. The Politics of Mass Consumption in Post-war America* by Elizabeth Cohen, and *Food Politics. How the Food Industry Influences Nutrition and Health* by Marion Nestle. The common denominator of these books is their focus on the interaction between consumer bodies, producers and state bodies in the era of mass consumption. While Nestle's study is limited to issues to do with food, nutrition and health, Cohen's focus is wider. Her book can be read as a history of 20th century American society: the history of the mall and suburbia, of affluence and segregation.

In the second part of the paper we discuss the possibility of employing a perspective similar to that of Cohen and Nestle on the development of post-war Sweden. In contrast to many other parts of the western world, the organisation of consumer politics in Sweden has been highly influenced by the state. After the Second World War the state took the main initiative, founding public bodies dealing with consumer issues and absorbing old semi-private ones. The main aims were to establish product standards and to enlighten citizens in the art of consuming. Organisations, such as the Co-op, unions and producers' groups were invited to contribute. As the Swedish historian Peder Alén has shown, this project was very much directed by the state's wish to create a *Folkhem*. Inspired by Cohen's analytical approach – identifying different ideal types of consumers/citizens and exploring how they dominated politics in different periods – we suggest that Swedish politics during the era of the *Folkhem* was directed by the idea of the educated consumer with predictable needs. How this ideal type evolved –

against the backdrop of the 1970s, 80s and 90s, with its more tumultuous economic development and increasingly heterogeneous population – remains to be investigated. Nestle's discussion of the influence of producers on consumer politics in the US raises questions about political representation and distribution of influence in Swedish public organisations. This is an issue which, we argue, would be interesting to investigate in an extended study, covering Sweden's entrance into the EU and examining reactions to the recent discussion of globalisation and consumption.